

BOSHLANG'ICH SINFLARDA FAOL O'QITISHNING INNOVATSION USULLARI: NAZARIYADAN AMALIYOTGA

Qarshiboyeva X.K.

Toshkent iqtisodiyot va pedagogika instituti katta o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: innovatsion jarayonlar, innovatsion faoliyat, innovatsiya, innovatsion texnologiyalar, boshlang'ich maktab, texnik innovatsiyalar, ta'lim innovatsiyalari, darsdan tashqari innovatsiyalar.

Ключевые слова: инновационные процессы, инновационная деятельность, инновации, инновационные технологии, начальная школа, технические инновации, образовательные инновации, внеклассные инновации.

Key words: innovative processes, innovative activities, innovation, innovative technologies, primary school, technical innovations, educational innovations, extracurricular innovations.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan innovatsion jarayonlar, avvalo, inson faoliyatining barcha sohalarida raqamli texnologiyalaridan faol foydalanish bilan bog'liq holda ta'limning sifati va samaradorligini oshirishga qaratilgandir. Innovatsion faoliyatning mohiyati va mazmuni ta'lim sohasidagi har qanday yangilik o'qituvchi tomonidan amalga oshirilgandagini yuzaga chiqadi, bu esa, uning kasbiy kompetentligiga bog'liqdir. Hozirda mamlakatimizda innovatsion texnologiyalarga asoslangan ta'lim-tarbiya tizimini takomillashtirish, uning milliy zaminini mustahkamlash, ijtimoiy faol va malakali, raqobatbardosh kadrlar tayyorlashni jahon andozalari darajasiga ko'tarish masalalariga oid tadqiqot ishlari olib borilmoqda.

Adabiyotlar sharhi. J.Yo'ldoshev 'innovatsiya (ingliz tilidan olingan 'Innovation' yangilik kiritish) - tizim ichki tuzilishni o'zgartirish amaliyot va nazariyaning asosiy qismi', innovatsion faoliyat esa, 'yangi ijtimoiy talablar bilan a'naviy me'yorlarning mos kelmasligi. Amaliyotning yangilanayotgan me'yorlarni mavjud me'yorlar bilan to'qnashuvi natijasida vujudga kelgan majmualari muommolarni yechishga qaratilgan faoliyat' [2], deb ta'kidlaydi.

‘Innovatsion faoliyat to‘g‘risida‘gi Qonunida innovatsiya, innovatsion infratuzilma, innovatsion loyiha, innovatsion faoliyat, innovatsiyalar yaratish uchun davlat buyurtmasi, texnologiyalar transferi, yangi ishlanma kabi tushunchalarga izoh beriladi. Jumladan, ‘innovatsiya - fuqarolik muomalasiga kiritilgan yoki shaxsiy ehtiyojlar uchun foydalaniladigan, qo‘llanilishi amaliyotda katta ijtimoiy-iqtisodiy samaraga erishishni ta‘minlaydigan yangi ishlanma’ deb, ta‘rif berilgan bo‘lsa, ‘innovatsion faoliyat - yangi ishlanmalarni tashkil etish, shuningdek ishlab chiqarish sohasida ularning o‘tkazilishi va amalga oshirilishini ta‘minlash bo‘yicha faoliyat’ [1] deb, ta‘riflanadi.

Tadqiqot metodologiyasi va empirik tahlil. Innovatsiyaga har qanday turdagi yangilik sifatida emas, balki mavjud tizimning samaradorligini jiddiy ravishda oshiradigan omil sifatida qarash lozim. Iqtisodiy adabiyotlarda ‘innovatsiya’ tushunchasiga ta‘rif berish uchun turli xil yondashuvlar paydo bo‘la boshladi. Masalan, E.A.Utkinning yondashuviga ko‘ra, innovatsiya deganda ‘ishlab chiqarishga joriy etilgan obyekt’[3] tushuniladi.

Adabiyotlarning nazariy-ilmiy tahlili innovatsion jarayonni intensivlashtirishga ko‘maklashuvchi quyidagi omillarni ajratish imkonini beradi:

- ▶ ta‘lim muassasalari rahbarlarining innovatsion imkoniyatlari; ishlab chiqilgan kompleks loyihalar;
- ▶ loyihalar doirasida va jarayonning o‘zida maslahat berish;
- ▶ ijtimoiy-iqtisodiy muhit;
- ▶ innovatsion jarayon ishtirokchilarining ulushli vaziyatlari. Bundan innovatsion jarayon doimo ma‘lum yo‘nalishga egaligi kelib chiqadi. Ulardan biri – bu pedagogik faoliyatga yo‘nalganlik.

So‘nggi o‘n yillikda mamlakatimizda maktab ta‘limi tizimidagi innovatsion jarayonlar, shu jumladan, boshlang‘ich sinflardagi yangiliklarni o‘rganishga jiddiy e‘tibor qaratilmoqda. Zamonaviy boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi o‘z faoliyatida yangi uslub va texnologiyalardan foydalanishga tayyor bo‘lishi kerak.

Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining innovatsion faoliyati kichik yoshdagi o‘quvchilarda bilim olishga qiziqishni rivojlantirish, ularning shaxsini shakllantirish, ta‘lim sifatini oshirishga qaratilgan. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining innovatsion faoliyati ko‘p qirrali hodisa bo‘lib, ta‘lim jarayoniga yangiliklarni kiritish bilan tavsiflanadi. Innovatsion faoliyatni amalga oshirishda ko‘plab boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari qiyinchiliklarga duch kelishadi, bu birinchi navbatda kichik yoshdagi o‘quvchilarning yoshi va individual xususiyatlariga bog‘liq. Bu boshlang‘ich maktabdagi

innovatsiyalarning xos xususiyatlari va tabiatida bevosita yoki bilvosita ta'sir qiladi.

Innovatsiyalar mazmuni va namoyon bo'lish shakllari jihatidan xilma-xildir: faoliyat turlari bo'yicha: pedagogik, boshqaruv; kiritilgan o'zgarishlarning xarakteriga ko'ra: radikal kombinatsion, modifikatsiya; kiritilgan o'zgartirishlar ko'lami bo'yicha: mahalliy, modulli, tizimli; foydalanish ko'lami bo'yicha: yagona, tarqoq; yuzaga kelish manbasiga ko'ra: tashqi, ichki [4].

Boshlang'ich sinflardagi innovatsiyalar, birinchi navbatda, kichik yoshdagi o'quvchilarni tarbiyalash va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilishi lozim.

Samarali innovatsion faoliyatni amalga oshirish uchun zamonaviy boshlang'ich sinf o'qituvchisi uning o'ziga xos xususiyatlarini tushunishi, uni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan pedagogik mahoratni kashf etishi muhimdir. Boshlang'ich maktab o'quv jarayonida faol va interfaol o'qitish usullaridan foydalanish innovatsion hisoblanadi [5].

Ko'pgina boshlang'ich sinf o'qituvchilari innovatsion jarayonning bir qismi sifatida dars sxe-masidan emas, balki o'qituvchi va o'quvchilar uchun tavsiyalar beradigan texnologik xaritadan foydalanadilar. Texnologik xarita kichik yoshdagi o'quvchilarni o'qitishning asosiy maqsadiga erishishga qaratilgan: qanday o'rganishni o'rgatish [6].

Hozirgi vaqtda o'qituvchi innovatsion texnologiyalardan foydalangan holda o'quvchilar uchun sinfdan tashqari ishlarni yangicha usulda qurish imkoniyatiga ega [7].

Boshlang'ich sinflarda innovatsiyalarni rivojlantirishni quyidagi yo'nalishlarga bo'lish mum-kin:

- ta'limni individuallashtirish va differensiallashtirish maqsadida yangi tipdagi maktablarni yaratish;
- o'quv jarayoniga axborot texnologiyalarini joriy etish [7].

Natijalar. Hozirgi vaqtda zamonaviy dunyoda ta'limning ko'plab usullari va dasturlari mavjud. Ta'lim tizimini yangilashdan ko'zlangan maqsad o'quvchi salomatligini asrab-avaylagan holda ta'limni takomillashtirish, iste'dod va shaxsiy fazilatlarini rivojlantirishdan iborat. Barcha mak-tablarda kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan davlat ta'lim standartiga[9] o'tgandan so'ng, o'quv-biluv faoliyati qobiliyatni rivojlantirish, o'z-o'zini rivojlantirish jarayoniga aylanadi.

Yangilanish jarayonida innovatsion texnologiyalar keng joriy etilmoqda. Erta maktab yoshida aqliy qobiliyatlarning intensiv rivojlanishi sodir bo'ladi. Bu bosqichda zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda uning keyingi

ta'lim olishiga mustahkam zamin yaratadi, bu esa, o'quv materialini taqdim etishning turli usullarini qayta ko'rib chiqish zarurligiga olib keladi.

Xulosa va munozara. Xulosa, boshlang'ich sinflarda innovatsiyalarning joriy etilishi kichik yoshdagi o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan ishtiyoqini oshirish, ta'lim texnologiyalarini yangilash, ta'lim xizmatlari sifatini oshirish, davlat buyurtmasini bajarishga xizmat qilishilozim.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining 'Innovatsion faoliyat to'g'risida'gi Qonuni. O'RQ-630- son
2. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari: Qo'llanma.– T.:O'qituvchi, 2014. – 104 b
3. Kulagin A. Ilmiy tashkilotni baholash va o'z-o'zini baholash. Innovatsion iqtisodiyot. 2011-modda. 54-55.
4. Grigorieva, S.G. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini innovatsion faoliyatga tayyorlash [Matn]: Dis. ...kand. ped. Fanlar / S.G. Grigoryeva. – Cheboksari, 2013. – 211 b.
5. Xodireva, E.A. Ta'limdagi innovatsion faoliyat: asosiy tendentsiyalar va ustuvorliklar [Elektron resurs] / E.A. Xodireva // «Konseptsiya» ilmiy-metodik elektron jurnali. – 2016. – No S1. – B. 46-50. – URL: <http://e-koncept.ru/2016/76010.htm>.
6. Gusenko, V.V. Zamonaviy mahalliy qishloq maktablarining innovatsion tajribasini tadqiq qilish metodikasi [Matn]: nomzodlik dissertatsiyasi. ped. Fanlar / V.V. Gusenko. – Sankt-Peterburg, 2019. – 240 b.
7. Nurmagomedov, D.M. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini innovatsion faoliyatga tayyorlash [Matn] / D.M. Nurmagomedov, Sh.D. Komilova // Zamonaviy yuqori texnologiyalar. – 2011. – No 1. – B. 72-73.
8. Proxorova, M.P. Pedagogik ta'limni modernizatsiyalash sharoitida o'qituvchining innovatsion faoliyatining mazmuni va turlari [Elektron resurs] / M.P. Proxorova // Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar. – 2015. – 12-son. – URL: <http://web.snauka.ru/issues/2015/12/60257>.

РЕЗЮМЕ

Ushbu boshlang'ich sinflardagi innovatsiyalar kichik yoshdagi o'quvchilarni tarbiyalash va ta'lim sifatini oshirishga qaratilganligi, ta'limning yangilanishi va yangi mazmuni bilan bog'liq holda metodik va muammoli innovatsion jarayonlar, ilk ta'lim davrida innovatsiyalarning joriy etishda kichik yoshdagi o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan ishtiyoqini oshirish, ta'lim texnologiyalarini yangilash, ta'lim xizmatlari sifatini oshirishga ustuvorlik berish lozimligi haqidagi fikrlar muhokama etilgan.

РЕЗЮМЕ

Нововведения в этих начальных классах направлены на воспитание младших школьников и повышение качества образования, методические и проблемные инновационные процессы в связи с обновлением и новым содержанием образования, отмиранием детей раннего возраста при внедрении нововведений в период начального образования. Обсуждались мнения о необходимости уделить приоритетное внимание повышению интереса студентов к обучению, обновлению образовательных технологий, повышению качества образовательных услуг.

SUMMARY

Innovations in these primary classes are aimed at educating young students and improving the quality of education, methodical and problematic innovative processes in connection with the renewal and new content of education, the death of young children in the introduction of innovations in the period of primary education. opinions on the need to give priority to increasing students' enthusiasm for learning, updating educational technologies, and improving the quality of educational services were discussed.